UDC: 159.923.2-053.6:316.647.82

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CONTEMPORARY YOUTH: RESILIENCE FACTORS, MIGRATION INTENTIONS, AND INTERCULTURAL INTEREST

PARTICULARITĂȚILE PSIHOLOGICE ALE TINERILOR CONTEMPORANI: FACTORI DE REZILIENȚĂ, INTENȚII DE MIGRARE ŞI INTERESE INTERCULTURALE

Irina CAUNENCO

PhD in Psychology, University Lecturer, Free International University of Moldova (ULIM), Chişinău, Republic of Moldova
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3458-7121

Larisa HOROZOVA

PhD in Psychology, University Lecturer, Comrat State University, Comrat, Republic of Moldova
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6567-0334

Lucia GAŞPER

PhD in Psychology, Coordinating Scientific Researcher, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5794-8386

https://doi.org/10.54481/pcss2025.26

Abstract. *The relevance of the study is determined by the need to understand how young people cope with the challenges of modernity, what cultural interests they develop, and which factors enhance their migration intentions. These insights make it possible to forecast and design effective youth programs aimed at fostering self-realization within the country. Empirical studies conducted in 2021 and 2024 to examine migration intentions, intercultural interest, and psychological resilience identified several key psychological characteristics: family, friends, optimism, and social connections enhance personal resilience; youth migration intentions are influenced not only by objective factors but also by subjective ones (life aspirations, readiness for intercultural adaptation, and social attachments); young people show a high level of intercultural interest and a desire to communicate with representatives of cultures significantly different from their own. The empirical study also highlighted concerns related to the socio-economic situation in the country, including economic difficulties, financial insecurity, environmental protection, and uncertainty about the future.*

Keywords*: youth, psychological stability, migration intentions, intercultural interest, social connections, resilience factors*

Rezumat. *Actualitatea studiului este determinată de necesitatea înțelegerii modului în care tinerii fac față provocărilor lumii contemporane, a intereselor lor culturale și a factorilor care sporesc intențiile lor de migrație. Toate acestea permit prognozarea și dezvoltarea unor programe eficiente destinate tineretului, menite să încurajeze realizarea personală în propria țară. Studiile empirice desfășurate în 2021 și 2024 privind intențiile de migrație, interesul intercultural și reziliența psihologică au identificat mai multe caracteristici esențiale: familia, prietenii, optimismul și conexiunile sociale sporesc reziliența individuală; intențiile de migrație ale tinerilor sunt influențate nu doar de factori obiectivi, ci și de factori subiectivi (aspirațiile de viață, disponibilitatea pentru adaptare interculturală, atașamentele sociale); tinerii manifestă un interes intercultural ridicat și dorința de a comunica cu reprezentanți ai unor culturi semnificativ diferite de a lor. Studiul a evidențiat, de asemenea, preocupări privind situația socio-economică*

din țară, inclusiv dificultăți economice, insecuritate financiară, problematica protecției mediului și incertitudinea legată de viitor.

***Cuvinte-cheie**: tineret, stabilitate psihologică, intenții de migrație, interes intercultural, conexiuni sociale, factori de reziliență*

Introducere

Actualitatea cercetării este determinată de necesitatea înțelegerii modului în care tinerii răspund provocărilor lumii contemporane, a intereselor lor culturale și a factorilor ce contribuie la intensificarea intențiilor de migrare. Studiul acestor probleme socio-psihologice face posibilă prognozarea și dezvoltarea unor programe eficiente destinate tineretului, orientate spre sprijinirea proceselor de autodezvoltare și realizare personală în propria țară. În prezent, pentru înțelegerea direcției de dezvoltare socio-psihologică a tineretului, sunt relevante următoarele abordări metodologice:

Abordarea ecoculturală. Modelul ecocultural al lui J. Berry conceptualizează diversitatea culturală și psihologică drept un ansamblu de adaptări (colective și individuale) la context. Acest model interpretează cultura ca pe o adaptare în dezvoltare la influențele ecologice și sociopolitice, iar caracteristicile psihologice individuale ale unei populații sunt înțelese ca fiind adaptative atât în raport cu contextul cultural, cât și cu condițiile ecologice și sociopolitice (Берри, 2019).

Teoria comportamentului planificat. Conform acestei teorii, atitudinile, normele subiective și percepția controlului comportamental își au originea în convingerile fundamentale ale individului cu privire la comportamentul respectiv. Deși există un număr considerabil de dovezi privind existența unor legături semnificative între convingerile comportamentale și atitudinile față de comportament, între convingerile normative și normele subiective, precum și între convingerile de control și percepția controlului comportamental, forma exactă a acestor relații rămâne incertă (Ajzen, 1991).

Conform teoriei comportamentului planificat a lui Icek Ajzen, comportamentul migrațional este prezis de intenții modelate de atitudini, norme subiective și percepția controlului comportamental. Totuși, persistă o discrepanță între intenții și comportamentul efectiv, ceea ce evidențiază necesitatea unor cercetări suplimentare (Рассказова & Иванова, 2015).

Reziliența personală. Prin noțiunea de reziliență individuală se înțelege un model de atitudini și strategii care presupune depășirea dificultăților și transformarea lor din factori potențial traumatici în oportunități de creștere. În cadrul experimentelor sale, S. Kobasa a constatat că această capacitate este esențială în fața evenimentelor stresante (Kobasa, 2011; Maddi, 2005). Reziliența este un construct dinamic, ce poate fi consolidat printr-o gamă extinsă de practici diverse: cognitive, emoționale, sociale și chiar existențiale (Рассказова & Леонтьев, 2016).

Abordarea socioculturală. Aceasta ia în considerare factori precum contextul sociocultural, statutul etnic, apartenența generațională și trăsăturile individuale ale grupurilor și persoanelor aflate în interacțiune, incluzând dimensiuni precum identitatea și atitudinile interculturale. Comportamentul uman și cultura sunt determinate în mare măsură de condițiile ecologice, de transmiterea biologică și culturală a valorilor, identităților, atitudinilor și modelelor de comportament ale indivizilor și grupurilor (Лебедева et al., Н.2023).

Articolul conţine unele aspecte din cercetarea noastră empirică referitoare la rezilienţa psihosocială, intenţiile de migrare ale tinerilor şi interesul intercultural. Studiul empiric este în desfăşurare. Cercetarea noastră îşi propune să răspundă la o serie de întrebări relevante: care este conţinutul intenţiilor de migrare ale tinerilor? Ce resurse mobilizează tinerii pentru a face faţă dificultăţilor într-o perioadă de tranziţie? Care este nivelul interesului intercultural în rândul tinerilor?

Rezultatele cercetării empirice

Interesul intercultural în rândul tinerilor

Eşantionul a inclus 80 de respondenţi, cu vârste cuprinse între 19 şi 25 de ani. Respondenţii au fost studenţi şi masteranzi ai universităţilor din oraşele Comrat (UTA Găgăuzia) şi Taraclia. Studiul a fost realizat în anul 2024 şi a inclus tineri de etnie găgăuză şi bulgară.

Instrumentarul metodologic. Pentru investigarea nivelului de interes intercultural în rândul tinerilor, a fost utilizată scala „Interesul Intercultural" din Chestionarul Integrativ (Хухлаев et al., 2021).

Pentru compararea interesului intercultural între tinerii de etnie găgăuză şi cei de etnie bulgară, a fost aplicat testul *t* pentru eşantioane independente (t-test) al lui Student. Analiza statistică a datelor a fost realizată utilizând pachetul IBM SPSS Statistics.

În urma cercetării, au fost identificate niveluri ridicate ale interesului intercultural în rândul tinerilor de etnie găgăuză (M = 4,55) şi bulgară (M = 4,26). Diferenţele dintre cele două grupuri nu au atins pragul de semnificaţie statistică la scala „Interes intercultural" ($t(78) = 1,93$, $p > 0,05$).

Tinerii din ambele grupuri etnice prezintă o mobilitate geografică extinsă, reflectată în diversitatea ţărilor vizitate. Cele mai frecvente destinaţii includ: România (găgăuzi – 10%; bulgari – 11%), Ucraina (găgăuzi – 23%; bulgari – 22%), Turcia (găgăuzi – 16%; bulgari – 17%), Bulgaria (găgăuzi – 14%; bulgari – 20%), Rusia (găgăuzi – 8%; bulgari – 16%) şi Germania (găgăuzi – 8%; bulgari – 4%).

Procentul celor care nu au călătorit niciodată în afara graniţelor este relativ redus: găgăuzi – 10%; bulgari – 7%. Se poate observa că tineretul studenţesc manifestă un nivel ridicat de interes intercultural, exprimat printr-o atitudine pozitivă faţă de comunicarea interculturală, o tendinţă activă spre interacţiune, dorinţa de a relaţiona sau colabora cu reprezentanţi ai altor culturi, precum şi printr-un interes autentic faţă de diferenţele culturale (Хухлаев et al., 2021).

Intenţiile de migrare ale tinerilor

Eşantionul a inclus 80 de respondenţi cu vârste cuprinse între 19 şi 25 de ani. Statutul social al participanţilor a fost reprezentat de studenţi şi masteranzi ai universităţilor din municipiile Chişinău şi Comrat. Grupurile etnice investigate au fost: moldoveni şi găgăuzi. Studiul a fost realizat în anul 2021.

Instrumentarul metodologic. Ca metodă principală de cercetare a fost utilizat chestionarul elaborat de L. B. Schneider, *„Plecarea ca oportunitate şi realitate"* (Шнейдер, 2018).

Rezultate

- Pot şi doresc să plece: 32,5% dintre tinerii moldoveni şi 25% dintre cei găgăuzi. Motivele principale ale intenţiei de migrare sunt: dificultăţi economice, aspiraţii de creştere profesională şi căutarea unor perspective de viaţă mai bune.

- Pot, dar nu doresc să plece: 50% dintre moldoveni și 37,5% dintre găgăuzi. Factorii dominanți în această alegere sunt: legăturile familiale puternice, sentimentele patriotice și satisfacția de viață în propria țară.

- Nu pot, dar își doresc să plece: 12,5% dintre moldoveni și 17,5% dintre găgăuzi. Principalele bariere identificate sunt: lipsa resurselor financiare și necesitatea de a-și finaliza studiile.

- Nu pot și nici nu doresc să plece: moldoveni – 5%; găgăuzi – 20%. În acest caz, factorii determinanți sunt: relațiile de rudenie, stabilitatea mediului social și nivelul de confort perceput (Кауненко, 2023).

În ansamblu, deși la nivel declarativ predomină orientarea către autorealizare în propria țară, o parte semnificativă a tinerilor ia în considerare și posibilitatea de emigrare – fie că se află în poziția de „*pot pleca*", fie în cea de „*aș dori, dar nu pot*". Deși, în prezent, grupul celor care au revenit definitiv din emigrație nu este încă foarte numeros, este deja necesar ca psihologii să elaboreze programe de susținere socio-psihologică a acestora în procesul de readaptare, ținând cont de cultura regiunilor de ședere, durata șederii și a emigrării etc.

În prezent, fenomenul migrației de întoarcere este intens studiat în străinătate de către psihologi, sociologi și antropologi, abordând aspecte precum: impactul migrației de întoarcere asupra relațiilor familiale; trăirile emoționale asociate revenirii; influența factorilor contextuali asupra formării experienței de întoarcere.

În cercetările internaționale, migrația de întoarcere constituie obiectul unor studii interdisciplinare, vizând aspecte precum impactul asupra relațiilor familiale, trăirile emoționale ale celor reveniți și importanța contextului socio-cultural în procesul de reintegrare (Docquier & Rapoport, 2011; Jonkers, 2008; Pino Juste & Verde Diego, 2006; Rivero, 2024).

Conform cercetărilor sociologului Rivero Patricia Jimena, privind migrația de întoarcere a argentinienilor din Spania, fenomenul are un caracter complex și divers. Migrația de întoarcere nu reprezintă un proiect finalizat, iar procesul de readaptare și de includere în viața socio-economică a societății necesită o analiză atentă. Cercetătoarea acordă o atenție specială procesului de decizie privind întoarcerea emigranților (traiectoria migrației și proiectul migrației). Deținerea cetățeniei duble oferă posibilitatea de a practica diverse forme de mobilitate, iar rețelele sociale joacă un rol esențial în revenirea migranților. O importanță deosebită o are studiul procesului de planificare a migrației de întoarcere. Migrația de întoarcere trebuie analizată împreună cu motivațiile emigrării, iar acest factor ar trebui luat în considerare în activitatea psihologică cu migranții reveniți. Este necesar să fie valorificat capitalul profesional și cultural al acestora (Rivero, 2024).

Reziliența și resursele socio-psihologice ale tineretului

Întrebarea de cercetare la care ne-am propus să răspundem este: Care sunt particularitățile rezilienței și care sunt resursele socio-psihologice și strategiile de adaptare menționate de respondenții din zona Centru? Ghidul de interviu a inclus întrebări generale referitoare la o serie de probleme actuale: politice, sociale, economice, interne și externe. În acest articol vom analiza doar o parte dintre cele 10 întrebări din ghidul de interviu.

Participanții la focus grup au fost șapte respondenți cu vârste cuprinse între 16–25 de ani (n = 1) și 26–35 de ani (n = 6), provenind din mediul rural al raionului Orhei. Studiul a fost desfășurat în anul 2024 (Gașper, 2024). Instrumentarul

metodologic a constat în interviuri bazate pe focus grup. Întrebările selectate au fost formulate cu scopul de a explora modalităţile prin care tinerii reuşesc să depăşească dificultăţile în vederea atingerii unui statut social mai înalt în societatea noastră.

Rezultate

1. Tinerii respondenţi participanţi la focus grup au declarat că unul dintre elementele de bază pentru ascensiunea socială îl reprezintă educaţia şi studiile: „*În primul rând un tânăr educat, cum să fie, înţelept, dar ca să devii înţelept trebuie să ai careva studii*". (B/26–35/rur/rom/sup/pub)

2. Sprijinul părinţilor şi al familiei este considerat esenţial în parcursul educaţional şi profesional al tinerilor. Astfel, o respondentă afirmă: „*În primul rând să facă nişte studii de calitate, şi calităţi personale ca să fie un cetăţean şi un om bun, să-şi iubească patria, la noi, chiar cum este ea, să îl atragă aici să facă ceva, să vadă deja în ce domeniu să se realizeze, şi de acolo deja vin mai multe ramuri, părinţii în primul rând să îl susţină, moral, financiar, să fie cu el, statul la fel – şi financiar, şi crearea locurilor mai multe de muncă, şi un salariu mai decent, nu muncă asiduă şi nimic remunerat*". (F/26–35/mold/rur/sup/public)

3. Accesul la servicii psihologice accesibile este perceput ca un instrument ce poate dezvolta încrederea în sine şi consolida reziliența personală: „*Eu cred că o situaţie apropiată de ideal ar însemna şi accesul la servicii de terapie care să fie foarte accesibile financiar, mă refer la psihoterapie*". (F/26–35/urb/mold/med/pub)

4. Respondenţii apreciază iniţiativa personală şi creativitatea, fiind convinşi că un tânăr cu adevărat de succes trebuie să se distingă prin originalitate şi prin capacitatea de a transforma ideile proprii în realitate, ceea ce îi poate asigura şi prosperitate materială: „*Un tânăr care se rupe de colectivitate, adică este cumva deosebit de toţi ceilalţi, cu idei noi, inovatoare care prinde sens şi se materializează, şi în rezultat aduce prosperitate – şi financiar, şi care îl ajută să se realizeze şi să capete ceva în viaţa aceasta*". (F/26–25/urb/mold/sup/pub)

5. Perseverența este frecvent menţionată ca trăsătură de personalitate esenţială pentru succesul social, în special în contextul lipsei de resurse şi al instabilităţii economice. Este percepută ca o formă de strategie adaptativă în condiţii de precaritate: „*Şi în primul rând perseverența şi să nu ne dăm bătuţi. Asta e principal. Şi sănătatea – sigur că o punem pe primul loc*". (F/26–35/mold/rur/sup). În plus, sprijinul reciproc între indivizii din aceeaşi comunitate este văzut ca un factor esenţial pentru succes: „*Noi să ne găsim între noi o susţinere*". (F/26–35/mold/rur/sup)

6. Pentru unii, plecarea peste hotare reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea personală şi profesională. Educaţia şi dezvoltarea personală sunt percepute ca factori esenţiali în evoluţia individuală: „*În primul rând să găsească calea unde să se ducă să înveţe, nu pur şi simplu s-a dus că au spus părinţii. Şi dacă lui îi place, se dezvoltă şi merge mai departe. Scenariul ideal ar arăta aşa: studii adăugătoare, tot ce poate să înconjoare împrejurul lui, puţin se poate şi de muncă, să ştie care este preţul banilor, şi mai departe deja – aranjarea la lucru*". (F/26–35/mold/urb/sup/pub)

7. La fel, accesul la resursele financiare reprezintă un factor important, existând convingerea că tinerii care provin „*dintr-o familie înstărită beneficiază de un sprijin financiar şi poate reuşi mai uşor în viaţă*" (F/26–35/urb/mold/med/pub). Totodată, se menţionează necesitatea studiilor suplimentare şi a formării continue: „*Studii suplimentare, tot ce poate să se studieze*" (B/26–35/mold/urb/sup/pub).

Tinerii au identificat şi următoarele dificultăţi semnificative cu care se confruntă în viaţa cotidiană:

1. Situaţia economică instabilă este percepută ca un factor determinant al insecurităţii personale şi profesionale. Mulţi dintre respondenţi semnalează impactul negativ al sărăciei asupra capacităţii de luare a deciziilor şi asupra accesului la oportunităţi educaţionale şi profesionale.

În acest context, condiţiile socio-economice precare şi dificultatea de a accesa un loc de muncă adecvat influenţează profund motivaţia şi aspiraţiile tinerei generaţii. Astfel, succesul personal şi profesional ajunge să depindă nu doar de efortul individual, ci şi de situaţia economică, care, atunci când este nefavorabilă, devine un factor restrictiv în realizarea potenţialului acesteia.

2. Sprijinul social insuficient din partea instituţiilor este perceput de tineri ca un factor care agravează vulnerabilitatea lor psihosocială. Accesul limitat la servicii psihologice accesibile şi la forme de sprijin emoţional adecvate contribuie la menţinerea barierelor în depăşirea dificultăţilor cotidiene. În acest context, respondenţii evidenţiază nevoia unor mecanisme de sprijin instituţional care să faciliteze gestionarea acestor dificultăţi. Generaţia actuală este adesea percepută ca o „generaţie de sacrificiu", purtând consecinţele instabilităţii economice şi ale traumelor transgeneraţionale generate de schimbările sociale profunde şi de fenomenul migraţiei.

Concluzii

1. Studiul empiric al intenţiilor de migrare ale tinerilor studenţi a evidenţiat că aceste intenţii sunt determinate nu doar de condiţiile economice dificile, obiective, ci şi de factori subiectivi: legături familiale puternice, sentimente patriotice şi satisfacţia faţă de viaţa în propria ţară. Totuşi, în absenţa unor programe dedicate oportunităţilor de autorealizare profesională şi a disponibilităţii unor „ascensoare sociale", migraţia tinerilor va continua după finalizarea studiilor. Având în vedere că tinerii se caracterizează printr-o motivaţie ridicată pentru realizări, aspiraţii profesionale şi deschidere către noi experienţe, este esenţial ca aceste aspiraţii să poată fi valorificate în propria ţară.

2. Tinerii manifestă un nivel ridicat de interes intercultural, o motivaţie puternică pentru stabilirea contactelor interetnice şi o dorinţă de comunicare cu reprezentanţii unor culturi semnificativ diferite de cea proprie. Aceste tendinţe reflectă, pe de o parte, multiculturalismul istoric al regiunii, iar pe de altă parte, deschiderea către cunoaşterea altor culturi. În contextul elaborării unei imagini comune a viitorului ţării, interesul intercultural al tinerilor poate fi considerat o resursă culturală importantă pentru interacţiunea cu alte regiuni socioculturale.

3. Factorii rezilienţei psihologice a tinerilor, depăşirea dificultăţilor în perioada tranziţiei şi autorealizarea de succes sunt: sprijinul oferit de părinţi şi apropiaţi; îmbunătăţirea continuă a nivelului profesional şi a dezvoltării personale; accesul la servicii medicale şi psihologice accesibile. Se subliniază, de asemenea, valoarea experienţei educaţionale şi profesionale internaţionale ca factor de extindere a orizontului de dezvoltare personală şi a mobilităţii profesionale. Tinerii acordă o atenţie deosebită dezvoltării trăsăturilor personale precum iniţiativa, creativitatea şi perseverenţa, considerate esenţiale pentru creşterea statutului social şi pentru autorealizare.

Bibliografie

1. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *50*(2), 179–211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T
2. Docquier, F., & Rapoport, H. (2011). *Globalization, brain drain and development* (CID Working Paper No. 219). Center for International Development at Harvard University.
3. Gaşper, L. (2024). Rezilienţa ca resursă sociopsihologică de consolidare a capitalului uman şi social. In V. Mocanu (Coord.), *Consolidarea rezilienţei sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova şi Ucrainei la Uniunea Europeană* (pp. 166–173). Chişinău: Editura USM.
4. Jonkers, K. (2008). *A comparative study of return migration policies targeting the highly skilled in four major sending countries* (MIREM-AR Analytical Report 2008/05). European University Institute.
5. Kobasa, S. C. (2011). Stressful life events, personality, and health — inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, *37*(1), 1–11.
6. Maddi, S. R. (2005). On hardiness and other pathways to resilience. *American Psychologist*, *60*(3), 261–262.
7. Pino Juste, M. R., & Verde Diego, C. (2006). Emigración de retorno: Análisis de la situación a través de historias de vida. *Migraciones*, *20*, 200–230.
8. Rivero, P. J. (2024). Migración de retorno de argentinos en España: Una propuesta tipológica basada en las motivaciones sobre por qué volver a casa. *Revista Española de Sociología (RES)*. https://doi.org/10.22325/fes/res.2024.235
9. Берри, Дж. У. (2019). Экокультурная психология. *Культурно-историческая психология*, *15*(4), 4–16. https://doi.org/10.17759/chp.2019150401
10. Кауненко, И. И. (2023). Миграционные установки студенческой молодежи в ситуации социальной неопределённости. В *Социальная психология: вопросы теории и практики. Материалы VIII Международной научно-практической конференции памяти М. Ю. Кондратьева «Социальная психология: вопросы теории и практики» (11–12 мая 2023 г.)* (с. 353–354). ФГБОУ ВО МГППУ.
11. Лебедева, Н. М., Татарко, А. Н., Галяпина, В. Н., Лепшокова, З. Х., Будьцева, М. А., & Бушнина, Е. В. (2023). Социокультурный подход в современной российской психологии. В А. Л. Журавлёв, Е. С. Сергиенко и др. (Ред.), *Научные подходы в современной отечественной психологии* (с. 561–580). Москва: Институт психологии РАН.
12. Рассказова, Е. И., & Иванова, Т. Ю. (2015). Мотивационные модели поведения, связанного со здоровьем: проблема «разрыва» между намерением и действием. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*, *12*(1), 105–130.
13. Рассказова, Е. И., & Леонтьев, Д. А. (2016). *Жизнестойкость и ее диагностика*. Москва: Смысл.
14. Хухлаев, О. Е., Гриценко, В. В., Макарчук, А. В., Павлова, О. С., Ткаченко, Н. В., Усубян, Ш. А., & Шорохова, В. А. (2021). Разработка и адаптация методики «Интегративный опросник межкультурной компетентности». *Психология. Журнал Высшей школы экономики*, *18*(1), 71–91.
15. Шнейдер, Л. В. (2018). Аттитюды патриотизма в оценке желания отъезда из своей страны: кросс-культурное исследование. *Актуальные проблемы психологического знания*, *3*(48), 101–112.